

100 ÉVE SZÜLETETT SZAMEL LAJOS

GYERGYÁK FERENC¹

Szamel Lajos a Pécsi Tudományegyetem (később Janus Pannonius Tudományegyetem) Állam- és Jogtudományi Kar legendás professzora, a közigazgatás tudományának nemzetközi szintű művelője volt. Ötven jegyzet és tankönyv, húsz monográfia, száznál is több tanulmány maradt utána.

Szamel Lajos Budapesten született 1919. november 26-án. Iskoláit, beleértve a jogi egyetemet is, Budapesten végezte. A háború előtt a modern közigazgatás apostolaként elhíresült Magyary Zoltán professzor előadásait is hallgatta a pesti egyetemen. Nem volt a híres Magyary-iskola tagja, de könnyen azonosult törekvéseikkel.³ „*A magyar polgári közigazgatástudomány legnagyobb hatású, külföldön is elismert egyénisége Magyary Zoltán.*”⁴

1947-től a Magyar Városok Országos Szövetségének titkára, majd főtitkára volt. 1949-1952 között a Belügyminisztérium Elnöki Főosztályán előbb miniszteri segédtitkár, majd a Törvényelőkészítő Csoport vezetője lett. 1948-tól Beér János⁵ tanársegédjeként a Külügyi Akadémián a későbbi Külügyi Főiskolán) alkotmányjogot, a Közgazdaságtudományi Egyetemen pedig közigazgatási jogot oktatott.⁶

Szamel Lajos a legnehezebb időkben, az 1950-es évek elején került Pécsre. Korábbi, törvényelőkészítő bizottsági munkájára utalva, így fogalmazott: „*A nyilvános házak bezárásáról szóló jogszabály előkészítése után jöttem.*” Mint az idézet is jelzi, jellegzetes, összetéveszthetetlen stílusa volt. Mondta, amit gondolt: nem is lett belőle a rezsím kedvence, sosem sztárolták. Szakmai kvalitásai elegendőek voltak így is: 1949 és 1956 között Magyarországon ő írta az egyetlen kandidátusi disszertációt közigazgatásból... 1950-től 1987-ig tanított Pécsen. Ez volt az egyetlen munkahelye, majdnem 40 évig.

Szamel Lajos²

Bárhol nyilatkozott, mindig elvárta: tüntessék fel, hogy ő pécsi jogi kar professzora.⁷

1950 szeptemberében kapott megbízást, hogy a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán előadja „*Az államigazgatás szervezése és vezetése*” című kollégiumot, majd 1951 szeptemberétől már az alkotmányjog és a közigazgatási

¹ Igazgatásszervező, jogász, szabályozási (kodifikációs) szakjogász (LL.M.), címzetes egyetemi docens (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar), mesteroktató (Nemzeti Közszolgálati Egyetem publikál, számos cikk, könyv szerzője, társszerzője. Harmincöt évet dolgozott a közigazgatásban. 2003-2016 között a Közszolgálati Tisztviselők Szakmai Szervezeteinek Szövetsége (KÖZSZÖV) főtitkára, 2010-2016 között a Magyar Birtokvédelmi Szövetség (MABIV) főtitkára, 2016. szeptember 1-jétől a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ) főtitkára. Az Új Magyar Közigazgatás szakmai-tudományos folyóirat főszerkesztője.

² Forrás: PTE ÁJK

³ SZAMEL Lajos (1919-1998) https://adminisztracio.pte.hu/szamel_lajos_1919_1998 Letöltve: 2019. 11. 23.

⁴ SZAMEL Lajos (1974): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, MTA Igazgatástudományi Bizottsága Közigazgatástudományi Szekció. 106. o.

⁵ BEÉR János (1905-1966): jogtudós, egyetemi tanár, az állam- és jogtudományok doktora (1961).

⁶ FÁBIÁN Adrián – BENCsik András (2008): Szamel Lajos, a közigazgatási jog pécsi professzora. In.: KAJTÁR István szerk. (2008): *Pécsi jogászprofesszorok emlékezete (1923-2008) Antológia*. ISBN 978-963-87856-2-6 Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kara, 147.

⁷ SZAMEL Lajos (1919-1998) https://adminisztracio.pte.hu/szamel_lajos_1919_1998 Letöltve: 2019. 11. 23.

jog tantárgyakat is oktatta. Tanszéki jogi előadóként vezette az Államigazgatási Jogi Tanszéket, és emellett 1956-ig ellátta az Alkotmányjogi Tanszék vezetését is. Az államigazgatási jogorvoslatokról szóló kandidátusi értekezését 1955-ben, tudományos doktori disszertációját 1963-ban védte meg. Egyetemi tanárrá 1956-ban nevezték ki.⁸ 1956-tól az Államigazgatási Jogi Tanszék tanszékvezetője nyugdíjba vonulásáig.

Az 1950-es évek elején látott hozzá az államigazgatás jogi intézményeinek szisztematikus feldolgozásához. Tanulmányai jelentek meg az államigazgatási jogviszonyokról, az államigazgatási aktusokról, az államigazgatási dolgozók fegyelmi és kártérítési felelősségéről. Első monográfiája 1957-ben jelent meg „*Az államigazgatás törvényességének jogi biztosítékai*” címmel, amely új fejezetet nyitotta hazai közigazgatás-tudományban. 1960-ban jelent meg a Beér Jánossal és Kovács Istvánnal közösen írt „*Magyar államjog*” egyetemi tankönyv.⁹ 1961-ben jelent meg Bihari Ottó professzorral közös munkájuk: „*A tanácsokról*”. Ezt követően 1963-ban egy évtizedes kutatómunka összegzése és eredményeként jelent meg újabb monográfiája: „*Az államigazgatás vezetésének jogi alapproblémái*”, majd további monográfiák követték: „*Az államigazgatás-tudomány irányai a Német Szövetségi Köztársaságban*” (1973), „*A magyar közigazgatás-tudomány*” (1977). 1969-ben jelent meg „*A közélet tisztaságáról*” című könyve. Az 1980-as években visszatért korábbi kutatási területéhez, az államigazgatási felelősségi rendszerhez. Több nagy tanulmánya jelent meg, amelyek közül kiemelkedik „*Az államigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség elméleti és gyakorlati kérdései*” (1986) és „*Az államigazgatás felelősségi rendszere*” (1986). Az 1980-as évek második felében az alkotmányozás körébe tartozó problémák foglalkoztatták, amelynek egymás után jelentek meg nagyobb lélegzetű munkái: „*A jogforrási rendszer alkotmányjogi szabályozása*” (1987), „*Az állampolgári szabadságjogok*” (1987), „*A bírászkodás (igazságszolgáltatás) az állami tevékenységi és szervezeti rendszerben*” (1988), „*A rendőrségi jog szabályozásának alapelvei*” (1990), „*Az állampolgársági jog reformjáról*” (1991) és a „*Jogállamiság – szociális jogállamiság – rendszert*” (1992).¹⁰

A tudományos közéletnek élete végéig aktív résztvevője volt. Az 1963-ban Pécsen megrendezett és általa szervezett Nemzetközi Symposiumon tartott bevezető előadásában különböző kiindulópontokat választva arra következtetésre jutott, hogy „*az államigazgatás-tudománynak túl kell lépnie az államigazgatási jogtudományon*”. (A Symposium hatását jelzi, hogy a Nemzetközi Közigazgatástudományi Intézet folyóirata az 1994. évi 3. számában a tanácskozásról némi túlzással azt írta, hogy a „*közigazgatástudomány reneszánszának kezdetét jelzi a szocialista országokban*.”) Számos tudományos

szervezetnek volt tagja, illetve tisztségviselője. Részt vett a tanács törvények tervezeteinek kidolgozásában, a kisajátításról szóló törvény előkészítésben. Meghatározó szerepet vállalt az államigazgatási eljárásról szóló 1957. évi IV. törvény elméleti megalapozásában, majd tagja volt a kodifikációs bizottságnak. Éveken keresztül vezetett tényfeltáró kutatásokat a települési és területi igazgatás körében.¹¹

Szamel Lajos mindvégig vallotta, hogy a tudományos kutatómunka és az oktatás az egyetem legfontosabb feladatai közé tartoznak, és ennek az elvnek megfelelően szervezte életét is: a pécsi közel negyven év alatt egyetlen egyszer maradt el – betegség miatt – előadása. Szeretett oktatni, előadásaira rendszeresen készült és azokat utólag értékelte is.¹²

Különös szellemiségét, egyedi pedagógiáját jól szemlélteti oktatói mottója: „*Magam előadásvázlataimat minden előadás után eldobom, nehogy abba a kísértésbe jöjjenek, hogy a következő évfolyamnak is ugyanazt adjam elő*.”¹³ Ars poeticája, amelyet minden évfolyamnak elmondott: „*Tisztelt kollégák, jól jegyezzék meg, nincs kicsi és nagy törvényésértés. Csak törvényésértés van. A törvényesség ugyanis atmoszférikus jelenség, vagy van, vagy nincs, de vele szemben nem lehet engedményt tenni*.”¹⁴

Szamel Lajos kiemelkedő oktatói és tudományos munkásságát elismerve 1989-ben a Janus Pannonius Tudományegyetem honoris causa doktorává avatta.

Zárkózott, érzékeny ember volt és mélyen humanista.¹⁵

1998. január 5-én, 79 éves korában hunyt el.

„*Szigorú, igényes ember volt, magas szakmai mércét állított mind önmaga, mind munkatársai és tanítványai elé. Nem tisztelte a hatalmat, a hierarchiát, ezért nem tartozott a hatalom kegyeltjei közé. Munkássága méltatlanul kevés hivatalos elismerésben részesült*.”

„*Szamel Lajos halálával jelentős veszteség érte a közigazgatási jogtudományt, munkássága azonban jelen van, még sokáig hatni fog a magyar közjogi gondolkodásban, a szakirodalomban, a jogalkotás és a jogalkalmazás gyakorlatában. Életműve tovább él írásiban és tanítványaiban*.”¹⁶

Születésének 100. évfordulója alkalmából Szamel Lajosról a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara által szervezett konferencián 2019. november 22-én emlékeztek meg volt tanítványai, kollégái és tisztelői.

Felhasznált irodalom

FÁBIÁN Adrián – BENCsik András (2008): Szamel Lajos, a közigazgatási jog pécsi professzora. In: KAJTÁR István szerk. (2008): *Pécsi jogászprofesszorok emlékezete (1923–2008)*

⁸ FÁBIÁN Adrián – BENCsik András (2008): i.m. 147–148. o.

⁹ A tankönyv negyedik, változatlan kiadása 1972-ben jelent meg. „*A könyvet megjelenését követően, 1963-ban Moszkvában orosz nyelven is kiadták »Goszudarsztvennoe pravo Vengerszkij Narodnij Reszpubliki« címmel. Ezáltal a tankönyv kiemelkedett a nyelvi izoláltságból és külföldön – értelem szerűen főleg a szocialista országokban – elég élen figyelmet keltett különösen azért, mert szembefordult számos tudományos dogmával.*” FÁBIÁN Adrián – BENCsik András (2008): i.m. 149. o.

¹⁰ GYERGYÁK Ferenc (2019): *Közigazgatási eljárásjogi klasszikusok. Szamel Lajos*. <http://www.keje.hu/kozigazgatasi-eljarasjogi-klasszikusok/szamel-lajos/> Letöltve: 2019. 11. 23.

¹¹ GYERGYÁK Ferenc (2019): i.m.

¹² FÁBIÁN Adrián – BENCsik András (2008): i.m. 151. o.

¹³ SZAMEL Lajos (1919–1998) https://adminisztracio.pte.hu/szamel_lajos_1919_1998 Letöltve: 2019. 11. 23.

¹⁴ IVANCSICS Imre (2000): Szamel Lajos a tudós, az oktató, az ember. In: CSEFKÓ Ferenc szerk. (2000): *A közigazgatás törvényessége. Szamel Lajos Tudományos Emlékkönyve*. Pécs, A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány, 11. o.

¹⁵ IVANCSICS Imre (2000): i.m. 20.o. IVANCSICS Imre (2000): i.m. 20. o.

¹⁶ Szamel Lajos emlékeztetere (1919–1998). In: *Jogtudományi Közöny*, 53. évf. 1998/5. szám 176. o.

- Antológia.* ISBN 978-963-87856-2-6 Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kara 147–161.
- GYERGYÁK Ferenc (2019): *Közigazgatási eljárásjogi klasszikusok. Szamel Lajos.* <http://www.keje.hu/kozigazgatasi-eljarasjogi-klasszikusok/szamel-lajos/> Letöltve: 2019. 11. 23.
- IVANCSICS Imre (2000): Szamel Lajos a tudós, az oktató, az ember. In.: CSEFKÓ Ferenc szerk. (2000): *A közigazgatás törvényessége. Szamel Lajos Tudományos Emlékülés.* Pécs, A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány. ISBN 963 00 2621 X
- SZAMEL Lajos (1974): *A magyar közigazgatástudomány.* Budapest, MTA Igazgatástudományi Bizottsága Közigazgatástudományi Szekció.
- Szamel Lajos (1919–1998) https://adminisztracio.pte.hu/szamel_lajos_1919_1998 Letöltve: 2019. 11. 23.
- Szamel Lajos emlékezetére (1919–1998). In: *Jogtudományi Közlöny*, 53. évf. 1998/5. szám 176.